



FRANZ WERFEL

JEREMJÁŠ

Slyšte hlas

VYŠEHRA D

Použité ilustrace jsou součástí cyklu
kolorovaných litografií Marka Chagalla „Bible“.

Obálka: „Jeremie“
(Jeremjáš, 1956, 35,5 x 26,7 cm)

Potah: „Souffrances de Jeremie“
(Pláč Jeremjášův, 1956, 31,9 x 24,9)

Frontispis: „Vocation de Jeremie“
(Povolání Jeremjášovo, 1956, 31,8 x 23,8 cm)

Hannover, Sprengel Museum
Foto: akg-images

Translation © Bohumil Černík, 2006 – dědicové, 2016

ISBN 978-80-7429-619-2

Úsudek Urijášův a slova jasnovidky Chuldy otevřely Jeremjášovi oči. Žádný klam a žádná věrolomnost Pána nebyly příčinou jeho utrpení. V jeho vlastní nechápavé neposlušnosti spočívala příčina bolestné vzdálenosti Boží. „Opásej bedra svá a jdi!“ On sám, Jeremjáš, si vyložil příliš povrchně tento rozkaz Pána. Toto „Jdi“ neznamenal odvrhnutí břímě, čímž se rozumí každé společenství, tedy i břímě tvého otcovského domu, abys byl v poušti sám se sebou. Toto „Jdi“ znamená opak: vezmi na sebe nové břímě! Čiň to, co ti až dosud bylo nejjzdálenější, co se ti stává nejtvrdějším, co tě nejtíživěji mučí a děsí. Ale co ti až dosud bylo nejjzdálenější, co se ti stalo nejtvrdějším a co tě nejtíživěji mučilo a děsilo? Společenství lidí, hrubé, chmurné, od Boha odvrácené, které je složeno z těch, kdož jsou tvými bratry, a jim podobných. To letmé slůvko „Jdi“ se náhle hemžilo novými vedlejšími významy: jdi k lidu a mluv k němu to, co budu já mluvit k tobě. Jdi mezi národ a neboj se, aby ses nemusil báti přede mnou, nýbrž důvěřuj ve mne! Jako by všechno to přimísil do svých slov hlas, jenž povolával.

A Jeremjáš se vzchopil, aby poslechl Pána. Avšak v bezesné noci před tímto odchodem se v jeho duši podivuhodně vyjasnilo. Najednou rozuměl souvislostem, s nimiž ho neseznámil žádný z jeho učitelů.

Kněží, učitelé a znalci Písma v Izraeli měli ovšem nejasné vědomí o tom, že popudem k stvoření vesmíru byla „radost Boží“, překypující pud lásky, lidským smyslům skryté opojení z marnotratnosti. Král Jóšijáš pronesl ve vnitřním nádvoří toto slovo jako heslo a válečný pokřik slavnosti pesach. A každá slavnost, jež byla zasvěcena Pánu, měla být ohlasem prapůvodní radosti lásky, měla mu důtklivě připomínat dobu před vším časem, kdy se ještě pásl „jako mladý býk“ na lukách nestvořených. Jeremjášovi však už nebyla radost Boží poznatkem učitelů a kněží, holou, chladnou myšlenkou neobsahující nic nepředstavitelného, nýbrž mocným vytržením, jež předtím neznal.

Když teď vyšel na svém putování za ranních červánků před dům, slunce se vynořilo nad okraj pahorků a matně listí starého dubu jako by vzplálo zeleným požárem, potom byla radost Boží zde. Když k večeru hnali stáda ovcí jako černobílé vlnobití z horských pastvin posetých sasankami dolů do nížin, když připomínky stínů narůstaly

a kolem napajedel se tísnil žíznivý dobytek, potom byla radost Boží zde, neznámo proč. Přepadala ho při pohledu na hrající si děti nebo kráčející ženy, opatrně vyvažující na hlavách plné hliněné džbány. Kdejaký obraz, pohled, slovo si mohla vzít za záminku, aby náhle Jeremjáše přemohla. Radost Boží, původ stvoření světa, studna zbožňování a chvalozpěvu, sjednocení stvořitele se stvořením, otec s dětmi svými, uspokojení smrtelné netrpělivosti. Ze své radosti nechal Pán zazářit nekonečně vzdálený odlesk v Jeremjášových vytrženích, aby on poznal. A on poznal v těchto okamžicích, že bylo prapůvodním záměrem Boha učinit z radosti nezměnitelný a nepřetržitý stav všeho stvoření. Věčnou píseň blaženě opětované lásky.

Co se však přihodilo, že se vše tak rouhavě zvrátilo? Člověk se nechtěl spokojit s tímto stavem radostného vytržení, jež ho stavělo na roveň zástupům vojska nebeského, jestliže ho to nad ně nepovyšovalo. Jedno chatrné místo jeho bytosti zůstalo otevřeno temnému našeptávání, jemuž podlehl. Jemu nestačilo být tím, čím byl, totiž stvořením. Chtěl se stát pyšně tím, čím nebyl, totiž stvořitelem. Unáhleným zásahem této pýchy porušil řád Pána a zničil svůj vlastní život, jenž nadále ztratil vládu nad zemí a propadl smrti. Neměl tedy Hospodin zástupů překypět hněvem, že jeho vyvolené stvoření zneužilo svobody a porušilo mu řád a záměr? Člověk na zemi se vzdálil od Boha. A Bůh na nebi se rovněž vzdálil od člověka. Tímto vzdálením však začal běh světa. Bylo to, jako by vše mrazem ztuhlo, jako by se vše bezútešně zatvrdilo. Avšak v té nejhlubší zatvzrelosti srdcí, v té nejkrutější pustině mrazu světa nezhasla úplně v lidech vzpomínka na první radost. Zapalovali oheň na svých oltářích a kladli na ně zápalné oběti. Avšak komu obětovali? Baalům na výšinách, Mardukovi a Nergalovi, Ašer a Hathor, Amonovi a Ptahovi, Dágónovi a Milkómovi a desetitísícům jiných. Avšak tyto modly národů, tyto špinavé ohavnosti nebyly nic jiného než znečištění lidské vzpomínky na Jediného. Neboť kde vládne modla a její pohanský klam, tam není jiné moci než zarputilá únava lidského ducha, jenž je příliš slabý k tomu, aby pronikl k Pánu. Stále znovu přemáhala v Hospodinu nekonečná slitovnost jeho konečný hněv. Viděl, že jsou lidé příliš slabí, aby k němu pronikli. Proto se milostivě sklonil k pokolení a zjevil se jim jako ten, kdo hledá, aby s nimi uzavřel úmluvu poslušnosti. Avšak pokolení za pokolením se mu vymykalo. Tu se po shovívavém

vyčkávání rozhodl zničit bezbožné, spásе odporující, neboť byli sami sobě ubozí a bēdní, jeho slitovné vůli však bez užítku. Když potom sesílal na zemi vodstva po čtyřicet dní a nocí a proudy vody nechal shromažďovat, tu mu bylo líto stvoření a vzal jednoho muže a což jeho bylo a odňal jej zkáze, aby se zachráněným uzavřel první úmluvu. Avšak již synové Noemovi, ti, kteří ještě byli svědky, porušili úmluvu a pohrdali jí. Běh světa spěchal dál a příliš brzo se pokolení po potopě navlas podobalo pokolení před potopou.

A poznal Pán, že nestačí vyjmout z množství pokolení jedno jen proto, že v jednom otci lidí žije ještě stopa nejvznešenější vzpomínky a on proto žije životem zbožnějším než všichni ostatní. Milosrdnější plán uvážil Věčný, aby zadržel běh světa v jeho pádu. Ze sta a sta národů, které teď obývaly zemi, pozvedl jednoho starého bezdětného muže, kterému daroval pozdního syna, aby vyzkoušel sílu jeho přínaléžitosti k Bohu. Abrahám však neodepřel obět milovaného syna a obstál v nekonečné zkoušce. Tak veliká byla zásluha této oběti, že to postačovalo Pánu, aby na tom založil celý národ a vyvolil jej mezi všemi národy. Ze semene Abraháмова povstal Izrael, aby se stal národem, jenž rozuzlí běh světa, národem radosti Boží. Jemu byla budoucně ukládána břemena pýchy a břemena utrpení, jaká ještě žádný kmen lidský neunesl. Mezi mocnými a hrozivými národy nevlastnil nic jiného než úroky nesoucí poklad zásluhy Abrahámovy a svůj jemný sluch pro hlas Adónaje. Národy však nenáviděly Izrael s nejtrpčí trpkostí své nenávisti.

Když se jeho srdce znovu prosvětlo, tušil Jeremjáš, že tato nenávisť má hlubší důvod než všechny světské příčiny; člověk nemohl tuto nenávisť národům ani zazlívát. Proč nezabušil Pán na nádhernou bránu Egypta, Ašuru a Bábelu, aby byl slyšen a poznán? I když se ten velký svět trmácel se svými zlatými, stříbrnými, kamennými a dřevěnými přízraky, přece žila v jeho nejskrytějším srdci stále ještě vzpomínka vzpomínky na pravdu kdysi zjevnou. Bylo to jako citlivá jizva, bolestně se stahující, když se jí dotkne znovupoznání této pravdy: – „Kdosi, jenž není nazýván žádným jménem, stvořil nebe a zemi, den a noc, moře a pevninu, zvířata a lidi. Vždy byl a je a bude vždy.“ – Tato prostá pravda žila v ústech Izraele a nikoliv v moudřejších nebo učenějších ústech Egypta a Bábelu. Což se nemusely stydět zlatá země Egypťanů, slavné město Bábel, že ony nebyly vyvoleny,

aby místo spletitých a smyšlených bludů zjevovaly prostou pravdu? A ony se styděly v skrytosti svého srdce. A poněvadž se styděly, záviděly nicotnému národu Jákobovu to zjevení pravdy. A poněvadž záviděly, vypínaly se ve své lži. A poněvadž se vypínaly, ponižovaly Izrael.

A Egypt ponižoval otcovský dům Abrahámův po staletí k odpornému otroctví. Nikdy to však nebylo pokořování a útisk, co ohrožovalo záměr Věčného a lid, který si pro něj vyvolil. Z nich ukoval své nejuvitější zbraně. A když se naplnil čas, probudil domu Jákobovu proroka, jakého nikdy nebylo, ani nebude. A Mojžíš byl družbou, jenž krácel pouští před roztouženou nevěstou Izraelem a vedl ji vstříc ženichovi k svatbě na Sínaji. Pán prozradil Mojžíšovi jasným lidským slovem svůj zákon a řád, aby budoucně nebylo žádného klopýtnutí a bloudění. Kdyby byl býval tento řád dodržován a plněn, kdyby byl býval dokonaleji chápán, stále čistěji uskutečňován, kdyby se byl konečně stal pro svou prostotu a platnost řádem světa, potom snad by bylo dáno Izraeli, aby obnovil zničené a zbudoval království Boží.

Toto však Izraeli nebylo dáno. Záměr Boží ztroskotál na člověku, tak jako člověk na Božím záměru. Předurčený běh světa Izraele hrozil zaniknout jako lenivý potok ve všeobecném běhu světa národů. Národ bezzemků obdržel zem otců svých od Pána, aby započal s rozuzlením. Však hle, ne národ opanoval zemi, nýbrž země opanovala národ se všemi jeho malými modlami na výšinách, pahorcích a zelených stromech, s teráfy měst a domů, s děsnými tófety údolí. Těž zvenčí od okolních národů doléhalo stále obnoveným příbojem moře svodů a pokušení na Izrael, aby odstoupil od Jediného a konečně se připodobnil. V národě a v jeho králích rostla touha odpadnout a připodobnit se. Hlavní počet kmenů Pána se odtrhl od posvěceného středu a sloučil se na severu. Jenom slabší, nepatrnější část, Judsko a Benjamín, se seskupily kolem ustrnulé bouře archy ve svatostánku v chrámě. Odpadlíci však odvrátili i své tváře. Přízračný plevel se stal jejich potravou. Tak přišlo to, co přijít muselo. Co učiní kameňák, zlomí-li se mu dláto o tvrdost kamene? Odhodí je. Proč má být z běhu světa odloučen národ, ovládaný jenom jedinou touhou: vpravit se do tohoto koloběhu? Severní říše deseti kmenů sídlících kolem nádherného Samaří se stala zbytečnou, ba beze smyslu pro záměr Boží. Běda tomu, kdo věří, že Pán miluje jeden národ více než druhý a drží ruku nad Jákobem kvůli Jákobovi. Kvůli svému světu drží ruku

nad zbytkem Jákobovým. Avšak jak dlouho ještě? Na Samaří však a na severní kmeny seslal svůj den soudu. Toto se neudálo za dávných dnů, nýbrž před hrůzně krátkou dobou, neboť neuplynuly ani tři lidské věky od té doby, kdy veliký král ašurský obléhal Samaří, rozbořil je a národ pobil a odvedl do vyhnanství.

Nebylo toto napomenutím, strašlivým pohrožením prstem, před jakým se člověk musel zachvět až do hloubi srdce? Stačilo spoléhat s drzou lehkomyšlností na chrám, oběti a stánek, jako by Pán byl lidský otec domu, skoupý a malicherný, jenž bude zachraňovat svůj poklad z požáru, staň se cokoliv? Ne, věno Izraele nebylo jeho vlastním pokladem. Nebylo mu zapotřebí chrámu, oběti, stánku a učení. Selhalo-li dláto Judska na kameni, odhodil i je. Já jsem který jsem; nebyl odkázán na sémě Abrahámovo, mohl se chopit jiných záměrů, mohl sáhnout po jiných nástrojích. Mohl, byl-li unaven tímto zběhlým stvořením, zamáčknot je mezi dvěma prsty jako plamínek lampy.

Od návštěvy u vědmy Chuldy byla všechna tato tajemství v Jeremjášově duchu odhalena příčiněním Pána. Vřící kotel od severu a hrozba soudu nabývaly stále jasnějšího významu. Cítil ve všech údech, že se připozdilo v čase světa, že už snad zbývá jenom okamžik k odvrácení ničivé síly Pána. Jediný paprsek naděje vysvítal nad strachem. Věčný propůjčil tomuto přítomnému pokolení milost, že se znovu dal nalézt ve ztraceném Učení. Bezpochyby poslední pokus, jak vzkřísit národ. Nynější pokolení drželo v ruce smrt a život a život Judska visel na vlásku.

Jeremjáš věnoval své mládí samotě a vnitřnímu rozjímání. Již jako dítě se plaše vyhýbal každé společnosti, dokonce i společnosti svého otcovského domu a jeho čeledi. Na svých výpadech často toužil po milujícím porozumění. Ale když potom znovu seděl u stolu Chilkijášova a naslouchal otcovu malichernému kritizování, Obadjášovu rozhořčení a Jóelovu vychloubání, nebyl téměř s to spolknout tu nevráživou trýzeň, která ho naplňovala. Druzí ho nazývali snílkem a lovcem preludů, zatímco sami o sobě tvrdili, že oddaně slouží skutečnosti, jistotě a živé zbožnosti. Avšak Jeremjáš tušil už ve třinácti letech (tenkrát, když k němu začal poprvé doléhat ten tichý šepot), že všechno to, co lidé nazývali „skutečným“, bylo jen to nízké, zády obrácené a odvrácené od Boha. Avšak nyní bylo nutné odvrhnout od sebe pýchu takového poznání a důvěrně se seznámit právě s touto

„skutečností“. Neboť lhůta Božího vyčkávání hrozila rychle uplynout. Proto bylo třeba jít mezi lidi a nasáknout jejich odvráceností, kterou nazývají „živou zbožností“, a vydat se na velkou pouť, od města k městu, od vesnice k vesnici, od domu k domu, neboť tak vyložila Chulda záměr Pána s Jeremjášem. A on se rozhodl opsat na této cestě s Bárukem velmi široký kruh, dokud by nenašel samého Adónaje, ať by byl sebedál.

Když oba mladíci strávili nejposvátnější slavnost Nového roku ještě v Jeruzalémě, sebrali se v podzimním měsíci a vytáhli na jih. Přes Bétlehem a Tekóa dorazili do Hebronu, kde se sbíhaly karavanní cesty z Egypta. Z Hebronu vyrazili až na hranice polední, k Solnému údolí, podél něhož putovali až k městu Beršeba. Zde odbočil Jeremjáš z vyhlédnuté cesty, neboť se ho zmocnila veliká touha spatřit moře Pána, jež dosud neznal. Proto překročil hranice země Judska a odvážil se na území Pelištejců až do lidnatého hlavního města Gazy. Tam, na písčném břehu moře, se Jeremjášovi otevřel úplně nový vhled na Stvořitele a jeho stvoření. Což nebylo toto skličující, vše naplňující jsoucno vodní také stvořením Adónajovým, a k tomu ještě takovým, které mělo nekonečně více moci než člověk, aby překračovalo zákonitý řád? Avšak hle, ta obluda zůstala dokonce i v otrásající mořské bouři ve svých hranicích. Písčité pásy ji vroubil. A ať si sebevíc vřelo a jeho vlny sebevíc zuřily, nevylyly se ven, i když by to bývalo pro ně hračkou, zhltnout celou zemi. Čím vzdálenější bylo stvoření člověku, tím poslušněji se podřídilo řádu Pána, byť to byla dokonce i obluda moře. Za oněch dnů, kdy pobývali v Gaze, zdržoval se Jeremjáš nejvíce na pobřeží. Když fičel vítr a vlny se v dlouhých řadách valily, tu mohl Báruk pozorovat, jak se jeho Mistr, jindy tak zdrženlivý, vrhá do písku, zachvácen bouří své vlastní duše, znovu vyskakuje a s pozdviženýma rukama tančí moři vstříc a mluví jako v opojení. Už tehdy počal učedník dbát takových Jeremjášových slov pronášených v sebezapomnění a pečlivě si je vštěpoval.

Pán propůjčil svému vyvolenému pevnou oporu v mladém Bárukovi. Jenom jeho přičiněním mohla tak vypěst duše chlapcova neznačící žádné sobecké touhy a přání, nýbrž jen bouřlivou žádostivost poskytnout Jeremjášovi doprovod a urovnávat před ním cestu jako jeho sluha. Za řadu měsíců jejich putování se stal (snad i to rozmyslným přispěním Božím) ze slabého mladíka statný muž, jemuž začalo

náhle vyrážet chmýří na bradě. Mohl být pokládán za stejně starého jako Jeremjáš. Co se týká znalosti světa, dozrál také daleko rychleji než Jeremjáš. Jeho obratnost a schopnost přizpůsobit se zvláštnostem země jim pomohly zahnat hlad a mnohou nesnáz, a poskytly Jeremjášovi vždy novou příležitost, aby naplno vnímal skutečnost světa. Jeremjáš pronesl doma strašná slova: „Mým přáním je, abyste už na mne nemyslili.“ Odešel odtamtud s opásanými bedry, a nepožadoval to nejmenší ze svého podílu, ani z bohatství polí a stájí, ani z váhy raženého stříbra a zlata. Báruk však pocházel z chudobného otcovského domu. Ti dva neměli nic než svá jízdní zvířata a skrovnou hotovost, která se již během týdnů strávených v Jeruzalémě rozplynula až na několik šekelů. Bez Báruka by se byl Jeremjáš bral po cestách a stezkách jen ztěžka kupředu.

Svou starostlivostí dosáhl Báruk dokonce toho, že mohli uživit svá zvířata a podržet si je až do Gazy. V městě Filištinů však nadešla hodina i Jeremjášovy oslice, které byl Jeremjáš něžně nakloněn. Báruk, jenž od počátku jejich putování vedl světské obchody, došel k rozhodnutí prodat zvířata i postroje, aby se mohli s několika šekely trochu volněji hýbat. Nuže dobře, po prodeji těch věrných šedých zvířat bylo opět po ruce několik šekelů, zato však ležely nelítostně před klopýtajícíma nohama prašné, kamenité karavanní cesty.

Když se Jeremjáš konečně odvrátil od moře, jež bylo dílem Božím, na něž s údivem pohlížel, pokračovali opět v cestě na východ a dosáhli opevněného města Libny, ležícího již na vnitřní straně hranic země Judska. V Libně se jim vedlo dobře. V pevnosti byl dosazen jako městský kníže muž nesoucí totéž jméno jako kněžský syn z Anatót. Jeremjáš z Libny byl nadto otcem královny Chamútal. Jak to vyžadovalo královské nařízení týkající se všech pevností, byli oba cizinci okamžitě předvedeni před knížete z Libny k výslechu.

I chtěla tomu náhoda, že starý Jeremjáš z Libny zvěděl u královského dvora v Jeruzalémě z úst své dcery o věcech, které se sběhly v chrámě kolem královské tabule pesachové. Pochválený a pokáraný předčítatel mu utkvěl v paměti už proto, že měl totéž jméno jako on. Kníže z Libny, statečný hrdina Judska, požíval široko daleko pověsti zbožného muže, kterýž nejenom zachovává příkázání a dává přinášet denní oběť v chrámu, ale který rád pronáší vlastní úvahy o podivuhodné podstatě Boží. To, že musel žít daleko od svatyně Adónajovy,

se mu jevilo jako vyhnanství. V tomto vyhnanství se rozněcovala jeho horlivost. Před západní branou Libny, tam, kde cesta klesá do roviny Pelištejské, vztýčil z kamenů znamení. Do tohoto kamene byla vytesána vysoká vyznamenání Boha Jákovova proti hrubosti a bezmocnosti Dágóna, nejvyššího boha Filištínů. Filištínové, které neúprosný běh světa zmenšil od dnů Davidových na pokojný nárudek obchodníků, pohoršovali se den co den nad tímto vypínavým znamením, které jim vyzývavě stavělo na oči nicotnost jejich božstva. Avšak oba dva mladíky ten vychloubačný nápis mocně odpuzoval. Ale králův tchán je pozval do svého domu, znamenitě je pohostil a trávil večer co večer s Jeremjášem v dychtivém rozhovoru, který se týkal Boha. Jeremjáš poznal velmi brzy, že kníže z Libny hájí vzdor své víře a horlivosti ty nejhoupější představy o Pánu, které by mohly beze všeho platit nějakému Dágónovi. Nechtěl pochopit, že Bůh Izraele není výlučně bohem Izraelitů, nýbrž že je to Bůh celého světa skrze Izrael. V očích starého bojovníka byl Hospodin soptícím vojevůdcem, jenž pomstychtivě klade léčky svým nepřátelům (a všechny národy byly jeho nepřáteli) a vpadá jim v bok, aby je jeho vlastní národ přemohl. Mladý Jeremjáš se odvážil námitek. Nad tím se starý Jeremjáš rozhorlil a svéhlavě se přel, až mladý poznal, že pravda může přesvědčit jen takového ducha, který sám má podíl na její vznešenosti. S úlekem se z tohoto setkání poučil, jak tomu je s velkými a spravedlivými muži v Judsku.

Avšak i přes tyto sváry je kníže propustil po druhém sabatu s otcovskou laskavostí a všelijakými drobnými dary. Při rozchodu je dokonce vyzval, aby se v čase nouze a pronásledování uchýlili pod jeho ochranu: „Neboť jen málo knížat Judska uznává Pána, Boha tvého jako já...“ končil.

Jeremjáš s Bárukem putovali z Libny nejdříve den cesty na východ do středu země judské, kde strávili nějaký čas v ctihodném městě Lakíš. Zde měli příležitost pohlédnout přímo v tvář velkému odpadnutí, s nímž se jinak setkávali jen v nesmělejší podobě. Zdálo se, že příkázání starého a znovu nalezeného Učení bušila marně na brány Lakíše.

V protikladu k Jeruzalému však zde prováděli ohavnosti zjevně a otevřeně. Muži nedodržovali sabat. Bylo to možné, že v Judsku byly tak hrubé duše, že nechápaly dobrodiní dne odpočinku, slavnostní tajemství tvůrčího klidu, posvěcení odpočinku, jež přemáhá

všechno skutečné a dělné, aby se ti, kdož se obracejí zády, obrátili aspoň na několik hodin pravým směrem?! Ach ano, byly takové hrubé duše a ještě hrubší. Bohatí z Lakiše okrádají lichvou své bratry. Choří a hladoví zmírají v příkopech bez pomoci. Nejhuře si však počínaly ženy lakišské. Nechaly Pána Pánem a holdovaly tvrdošijně výlučně Ašer, nebeské královně hvězd. To smělé odpadlictví šlo tak daleko, že ženy oslavovaly, navzdory královu přísnému příkazu čistoty, velký svátek své bohyně Aštarót, „paní modři nebeské a zeleného osení“, ne šeptem a v ústraní, ale pestrými průvody a jásavými obětními tanci. Celé dny trvaly přípravy, pekly se hvězdicové ovocné koláče a v bachratých džbánech se vařilo umně namíchané opojné pivo, jež rozohňovalo smysly. Koláče a pivo, svěcené obrazy a květiny byly nabízeny hostům bohyniným s největší štědrostí. Ke všemu tomu byl ještě sabat, když Jeremjáš přišel mezi oslavující, které se shromáždily na holém pahorku k nekrvavé oběti zápalné, k sladké hostině a ještě sladšímu opojení. Úplněk, tento příznivec a přítel žen, se blahosklonně nadmul téměř do velikosti hvězdy denní. Zde poprvé vystoupil Jeremjáš s napomenutím proti národu, velmi váhavě, velmi ostýchavě (vždyť to byly ženy) a s velkým nezdarem. Když mu jakási dívka podávala s úsměvem hvězdicový koláč a posvěcený obrázek, skryl ustrašeně ruce za zády.

„Co tu děláte?“ koktal, „proč tropíte tyhle hanebnosti?... A dnes, v den posvátný... Záhuba vás stihne...“

Dívka se zadívala zpytavě Jeremjášovi do tváře s takovou drzostí, že zavřel oči. Po této zkoušce zvolala:

„Ach, ty dlouhořasý... Nejsi ty nějaký slídl a tichošlápek?... Což jsou zase jednou poštvání kněží z chrámu na Lakiš?... Sestry, sem!“

V okamžiku cítil, že je tísnivě obklopen vydechujícími ženskými těly, jejich vůní a hněvivým posměchem. Byl jako by stržen vlnou a konečně stál pod listnatou střechou sykomory před jakýmsi vyvýšeným sedadlem, na němž trůnila žena městského knížete z Lakiše, velekněžka domácí Ašer. Tato žena, přes svou vysokou hodnotu ještě mladá, slyšela na jméno Frustra. Měla na sobě roucho ze závoju něžných jako dech, protkané stříbrnými hvězdami a zlatými klasy. Jeremjášovi se zdálo, jako by černí jejich vysoko vyčesaných, drahokamy protkávaných vlasů probleskoval úzký šedý paprsek. Pozvedla ruku, na jejímž zápěstí chřestily zlaté kroužky:

„Tys tedy mužem Adónaje Elohíma?...“

Teprve po chvíli mlčení odpověděl Jeremjáš:

„Doufám, že jsem, a stanu se mužem Pána...“

„Nechť mě tento mladý muž boha Adónaje Elohíma vyslechne,“ unaveně začala Frustra výsměšným tónem. „Nevěřím, že bys mně mohl zvěstovat něco nového. Co si myslíš ty a tobě rovní, to víme až příliš dobře. Naproti tomu vám jsou neznámy myšlenky naše. Neboť všichni horlivci ztroskotají na své vlastní domýšlivosti, nejsvětější podstatě však zůstávají vzdáleni... Blaze nám, že straníme Ašer! Neboť nebeská královna je přece mír a laskavost a mateřská láska velkého srdce. Proč bychom měli odpadnout od její mateřské lásky? Adónajovi, Bohu našich otců, neodnímáme nic, jestliže vzhlížíme s úctou k Ašer. Její moc se vznáší nad našimi hlavami viditelně, tak mírně, tak jasně. On však se nad námi nevznáší. Zato je ale jeho hubování slyšet z nesčetných úst rozhořčených a panovačných starých mužů... Přece mě nechceš přerušovat, mladý muži Boží?...“

Jeremjáš ze sebe vyrazil jenom stísněný zvuk.

„To je dobře,“ přikývla Frustra uspokojeně, „neboť vůbec bys mě nemohl přerušit vhodnou odpovědí. Proto se uč ty od nás! Žije vůbec nějaké semeno dál samo sebou? Ne, hyne, nenajde-li žádné vajíčko, do něhož by vniklo. Nečiní teprve noc den dnem, teprve temnota světlo světlem? Jak by mohl Adónaj, ten božský muž, vládnout, kdyby ho nedoplňovala Ašer, božská žena? Ona vyslyší nejtajnější prosby žen. Tvoří v prsou mléko, aby kojenci lidí a zvířat nezchřadli. A tvoří v našich často tak smutných srdcích ještě sladší mléko, které tu nazýváme ‚útěchou paní hvězd‘... Ale nyní chci slyšet, máš-li něco nového, co bys nám zvěstoval, mladý muži Boží?...“

Nenadešel teď čas, aby mu Pán rozvázal těžký jazyk? Jeremjáš pozvedl se svráštělým čelem hlavu a naslouchal. Nic! Ještě nenadešel čas. A on řekl:

„To, co tu činíš, paní, a mluvíš krásnými slovy, je ohavnost. Ustaň od toho a přeruš tuto slavnost. Neboť nikoliv za horší ohavnost byl zničen národ izraelský od Efrajimu až k Danu...“

Jeremjášovo slovo a ne slovo Boží! Pouze vyslovené a ne zjevené! Ženy v kruhu, které málo z toho rozuměly, ani nezareptaly. Kněžka však pozorovala klidně svoje špičatá kolena vyčnívající pod závojitým šatem. Teď potřásla zklamaně hlavou:

„Tvá lenivá řeč nepřeruší slavnost Ašeřinu, nýbrž ji ještě podpoří... Chceš-li však radu ode mne, tedy si vyhledej družku, aby tě zasvětila do blažené podstaty nebeské královny...“

Frustru dala znamení, aby pokračovaly v přerušném reji světél. Báruk považoval za radno opustit s Jeremjášem ještě téže noci město.

Obrátili se na sever a nechali Horní zemi a Jeruzalém ve veliké dálce stranou. Otevřela se jim města a krajiny Sochó, Jarmút, Timna, Bet-Šebeš a Zorea se svými pevnými hrady. Protože již brzy za městem Lakíš utratili poslední šekel a spotřebovali pohostinné dary knížete z Libny, hledal Báruk ve městech i po vesnicích kdejakou práci, které teď už ovšem nemohl ušetřit svého Mistra. Teď posoudil Jeremjáš tělem a duší, jak velkolepá to byla nabídka, kterou dal Bůh nebe a země svému národu, a s jakou hanebností odmítal tento národ tu velkolepou nabídku a pohrdal jí. Izrael by byl nepotřeboval dělat nic jiného, než poslouchat základní zákony Božího Učení, a jeho říše by bývala zajištěna pro všechny časy. V Učení bylo psáno: „Zaplat dělníkovi svému dříve ještě, dokud slunce nezapadne, aby jeho duše neprahla po odměně.“ Jak často teď musil Jeremjáš sám zakusit, že mu jeho pán nevyplatil mzdu před západem slunce a po slunce východu ho o něco ze smlouvené částky připravil. Bylo psáno v přikázání Božím Izraeli: „Prodá-li se ti bratr, muž nebo žena coby nevolník, nechť ti slouží po šest let. V sedmém roce ho však od sebe propuště. A propuště-li ho od sebe, nechť neodejde s prázdným. Neboť máš mu dáti z ovcí svých, mlatu svého a lisu vinného, čím ti požehnal Pán, Bůh tvůj, z toho mu máš dáti podíl. Pomni, že ty sám jsi byl otrokem v zemi egyptské a Pán, Bůh tvůj, tě vysvobodil...“ Toto bylo napsáno v znovu nalezeném Učení. Jeremjáš však na vlastní oči viděl, že nikde v zemi nežil majitel, který propustil po šesti letech své poddané, leda že byli staří, neduživí a choří. S palčivým studem si Jeremjáš uvědomoval, že jeho vlastní ctihodný otec, kněz Boží, nejednal ani o vlas lépe než všichni ostatní majitelé v zemi. Vždy znovu přicházelo milostivé léto, sabat ročního týdne, a na pahorku anatótském nebyl propuštěn žádný poddaný a žádnému, kdo vyčerpán vystupoval ze služby, nebyl darován podíl. On sám položil kdysi doma jako chlapec otázku, proč není dodržováno právě toto přikázání. Otec na tuto otázku mlčel. Obadjáš ji odbyl zamručením: V těžkých dobách může být každý rád, má-li chléb a střechu nad hlavou. Ale Jóel poukázal na cizí země

ve snaze najít jemnější důvody: Co by tomu řekli mocní v Egyptě, Ašuru a Babelu, kdyby malá země Judsko vzbuzovala podobným do-
rodiním dychtivost otroků v sousedství? Jestliže nebyly tyto odpovědi
přesvědčivé už pro chlapce, dnes, kdy viděl a slyšel, dnes ho roztrpčo-
valy. Neklid se zmocnil jeho srdce, jež se cítilo zapleteno do veliké viny.

Avšak toto ještě dlouho nebylo vše. Což nestálo také v Učení na-
psáno: „Bude-li mezi vámi někdo potřebný, některý z bratří tvých,
ve městech země, kterou ti Pán, Bůh tvůj dává, nezatvrd srdce své
a nezavři ruky své před bratrem potřebným.“ Jeremjáš však viděl
na své pouti od města k městu, že na tom přikázání lásky byl páchán
nejhorší zločin, právě proto, že nebylo tak těžké splnit je. I zde obracel
člověk ve své odporné potměšilosti čistou nabídku Boží v opak. Chu-
doba se totiž stala řemeslem a prokazování dobrodiní vychloubáním.

Stejně jako těm vpravdě chudým vedlo se cizincům, vdovám a si-
rotkům, zkrátka všem, nad nimiž držel zákon Pána ochrannou ruku.
Na sklizených polích nezůstala ležet část sklizně jako posvátná daň
pro ty ostýchavé, kteří se všichni podobali ve své ztracenosti Rút,
slavné sběrače klasů. Učinil-li však někde nějaký „velmi zbožný
člověk“ za dost přikázání, tu ležela na mezníku náruči vyškubaných
polních plodin, příliš špatných pro dobytek. A toto bylo horší než
nic, neboť znovu tím kdosi zničil dobrou věc a obrátil čisté v nečisté.

Putující pomalu z místa na místo, nasákli Jeremjáš a Bárúk v práci
i ve volné chvíli, ve stu setkáních a rozhovorech, na dvorech i v do-
mech, tím skutečným, to znamená nízkým, co člověka ovládlo. Je-
remjáš však rozhodl, že se ještě nevrátí zpět do Jeruzaléma, ale že
proniknou do staré severní říše, kam bylo zavedeno deset kmenů
Izraele. Zmocnila se ho toužebná, s děsem smíšená zvědavost spatřit
na místě dílo Hospodinovo, dílo prokletí a zkázy. Pro kmeny Efrajim
a Menaše měl Jeremjáš odjakživa v srdci dětský soucit, byli to přece
synovci Benjamínovi, v jehož zemi měl svůj domov. Nyní však teprve
poznal, jak tvrdě vykonal Hospodin zástupů svůj soud nad kmeny
Efrajim a Menaše. Navzdory smrti a zavlečení tisíců rodů se tamější
národ Izraele neztratil, ale dokonce v posledních pokoleních rozmno-
žil svůj počet. Efrajim a Menaše žili, ale žili životem podzemí, šeólu,
životem tajuplného pustnutí.

Efrajim žil stále ještě zády k chrámu, a ani teď mu nenapadlo se
obrátit. Nepodnikl už žádný pokus, aby se ve znamení Pána vzpřímil,

nýbrž rozpráhl ruce, tupě se vzdávaje prokletí. V těchto tvářích žily ještě rysy Izraele. Byly ale lhostejné, znetvořené a rozmazané četnými přímíšeninami. Ztracené kmeny byly zde, aniž tu byly. Jeremjáš cítil s tísnivou sklíčeností v prsou: vypršela-li poslední lhůta Boží shovívavosti, potom bude takováto i budoucnost kmene Juda, ne-li ještě hroznější a smutnější a podobnější šeólu.

A když konečně po rychlém putování stáli Báruk a on na mocných troskách Samaří, tu ho tlačila tato tíseň úplně k zemi. Toto tedy bylo hlavní město říše izraelské, které se chtělo měřit leskem s Bábelem, Nofem a Ninive. Královský palác Jarobeámův a mnohá jiná nádherná stavba stály ještě zčásti neporušeny. Avšak čím neporušenější zdála se budova, tím větší byla hrůza z prázdnoty, kterou šířila. Samaří bylo opuštěné, nejenom lidmi, ale v strašlivé přisnosti Boží opuštěnosti Bohem opuštěna. Nástupci Adónajovi byli šakali, divocí psi, hadi a škorpióni, kteří ohrožovali každý krok. Jeremjáš sedící na balvanu neměl už dávno před očima zříceniny Samaří. Viděl hořet Jeruzalém. Pohlížel na zříceniny chrámu. Jeho bránice se chvěla. Jak dlouho ještě! Myslil na slova Urijášova: Čekej, i kdybys musel čekat až do hodiny své smrti. Byl připraven čekat. Avšak jeho duše úpěla k Pánu: nač čekáš ty?

Adónaj mlčel. Jeremjáš se zmocnila divoká touha prchnout, opustit místa zavržení a nejrychlejší cestou dosáhnout Jeruzaléma. Okamžitě vyrazil. Ale v Kirjat jearím, těsně před branami hlavního města, musel Jeremjáš ještě spatřit takový obraz odpadnutí, který daleko převyšoval všechno, co do sebe na své pouti nasákl ze skutečnosti.

U vchodu do této osady se tyčil nádherný dům, v jehož bráně stál neméně nádherný muž, jenž se rozhlížel po cestě zacláněje si oči a jako by právě očekával pozdní poutníky. Zdálo se, že ho pohled na oba unaveně se vlekoucí mladé muže naplňuje radostí, ačkoliv, nebo právě proto, že jejich oděv a obuv dělaly po tak dlouhé cestě zchátralý dojem. Pronikavé oči toho nádherného muže, který se neustále něžně dotýkal svého pečlivě pěstěného kadeřavého bílého vousu, poznaly okamžitě, že to nejsou obyčejní tuláci nebo pobudové, ale vzdělaní mladíci, kteří snad shromažďují zkušenosti o Pánu, nebo se snad podle slibu nacházejí na daleké pouti plné odříkání. Jaká to příležitost získat si pohoštěním takových mužů zásluhu! Ten nádherný muž nenechal Jeremjáša a Báruka jít dál, ačkoliv do Jeruzaléma byla

jen hodina cesty. S otcovskou laskavostí je zval do svého domu. Tam obdrželi pěkně zařízenou komoru s měkkými lehátky. Byli odvedeni do nádherné lázně, vonící teplou, provoněnou vodou a vybraným kořením. Sloužící se postarali o jejich koupel. Omyli jim těla, třeli je hrubými osuškami, natřeli je olejem a prohnětli jim svaly. Ostříhali jim vlasy a vousy. Rány na nohou, způsobené dlouhým pochodem, jim pečlivě ošetřili rozličnými balzámy. Nakonec ještě obdrželi čisté kabátce a sandály. Když potom seděli u večeře u stolu svého bohatého hostitele, cítili se chlapecky svěží a jako znovuzrození. Jeremjáš velebil ve svém srdci dobrotu starého muže, ačkoliv na něho poněkud rušivě působilo starcovo gesto, jak se ten muž dotýkal něžně prsty svého krásného, kadeřavého bílého vousu. Avšak zřídka bylo vidět sedláka nebo majitele hospodářství bez hodnosti kněžské, který byl tak zasvěcen do Učení, který uměl používat v rozhovoru o Bohu tak překvapivých obrátů, a až dlouho po půlnoci dával k lepšímu nové a nové modlitby s náležitým výrazem důstojné zkroušenosti. Ten nádherný pochlebík Bohu se jmenoval Mešulam, syn Malúkův. Už po sedmdesát sabatů svého putování nespal Jeremjáš s Bárukem tak dobře jako této noci a na skvostných mittách Mešulamových.

Za svítání je probudila ta nejsmutnější sborová píseň, jakoby oplakávající hrozící zánik Izraele. Oba spáči vyskočili a opustili dům, aby pátrali po tomto srdceryvném zpěvu a jeho původcích. Za Mešulamovým panským dvorem se rozprostírala velká plocha spálené trávy, a na tomto palouku bylo zapuštěno dvanáct žentourů, jakých se používá v zemi Judsko odpradáвна. Pevně zazděný nepohyblivý mlýnský kámen otáčející se kolem hlavice a uváděný do pohybu dlouhou ojí. Většinou byl do těchto žentourů zapřahován dobytek, který klusal po celý den. Jeremjáš a Báruk však neviděl u dvanácti ojí žádný dobytek, nýbrž muže, nahé, potem se lesknoucí a obrovité postavy, dvanáctkrát obraz Samsona obra. Když ale přihlédli blíže, tu se ukázalo, že spatřili v pravém slova smyslu obry podobné Samsonovi, neboť všech dvanáct otroků zapřažených k ojí, kteří pozvedli svůj smutný nářek k rannímu nebi, bylo slepých. Do hloubi duše zasažen, otrásaje se hrůzou, zvolal Báruk na slepce:

„Kdo jste a komu patříte?“

Dvanáct obrů Samsonů ustalo najednou v práci i ve zpěvu. Pomalu, zvířecky tupě obrátilo se dvanáct hlav za tázajícím se hlasem. Byly to

vesměs hlavy starých pracovních otroků. Bolavě a obletováno bzudčícími mouchami, tupě zíralo čtyřicet prázdných očních důlků. Nevolníci odpověděli sborem:

„Patříme do vlastnictví Mešulama, mlynáře...“

Báruk teď skoro zakřičel svou otázku, jako by musil oslovovat tyto prázdné oční důlky s převelikou zřetelností:

„A všichni jste se narodili slepí?“

Do těch dvanácti obrů vjel zvláštní taneční pohyb. Obraceli se a kolébali sem a tam, nežli to z nich zavýlo:

„Nenarodili jsme se slepí. Když jsme byli ještě mladí, oslepil nás Mešulam, mlynář, ohněm a železem, železem a ohněm.“

„Mluví pravdu...“

Důstojný hlas Mešulamův pronesl tato slova. Starostlivý hostitel, jehož kadeřavý vous se neocítl přes noc v nepořádku, hledal a našel své hosty. Malou, bílou a něžnou ručkou ukázal na slepce:

„Když jsou tito muži oslepeni a nemohou nic vidět, potom jim připadá těžká práce lehkou a více vykonají. Ale vidoucí, kteří stále běhají v kruhu, ty stíhá Pán velmi často šílenstvím. To jsem se naučil od cizích národů, v městech babylónských a egyptských...“

Poslední slova pronesl Mešulam samolibým tónem, jako by očekával od svých mladých hostů chválu za takové zdařilé napodobení chytrých a pokročilých velkých národů. Pohlížel na Jeremjáše s přátelskou převahou a zdálo se, že netuší, že svým činem zničil Učení Boží a přivodil konec. Jeremjáš neřekl nic, nýbrž jenom svlékl kabátec a sňal opánky, které dostal darem v domě Mešulamově, a nechal je ležet svému nanejvýš udivenému hostiteli u nohou. Báruk učinil totéž. Po této poslední zkušenosti svého putování vstoupili potom bosí a zakrývající toliko pláštěm svou nahotu branou Efrajim do Jeruzaléma.

Co se nestalo za Jeremjášova dlouhého putování krajinami, přihodilo se hned prvního dne v Jeruzalémě. Adónaj se zdál uspokojen snahou svého vyvoleného nasáknout vším skutečným. Avšak to, co se stalo, stalo se pro čekajícího nečekaným způsobem. K podstatě Adónajově náleželo, že se nikdy neopakoval.

Jeremjáš se nastěhoval do malé komůrky nad jedním hrnčířstvím v dolním městě, kde bylo plno schodů, ve čtvrti řemeslníků. Protože

formování z hlíny nebylo žádné dunivé ani klepavé, nýbrž docela němé řemeslo, doufal, že bude mít ve své komůrce nerušený klid. Avšak už první den neměl stání ve své samotě a hnalo ho to dolů do dílny hrnčířovy. Byla to zvláštní pastva pro oči, neznámá jeho duši, jež ho držela na místě a nutila ho, aby se horoucně ponořil do pozorování díla hrnčířova. Viděl s téměř tělesnou rozkoší, jak se ty beztvaré hroudy hlíny na rychle se otáčejících kruzích řemeslníka a jeho tovaryšů proměňují nejprve v koule, potom ve vejčité výtvary, jak se začíná napřimovat štíhlý krk budoucí nádoby, jak vystupuje ladný tvar zaoblení a jak se vyklene okraj, podoben kalichu květů. Nakonec přešla ještě ruka mistrova pisátkem po svém výtvoru a vyryla do něj květinové pásky a jiné ozdobné linie. Hotové džbány, mísy a jiné nádoby byly vyrovnány nad ohněm, aby ztvrdly.

A Jeremjáš upozoroval, že se hrnčíři jedna nádoba nepovedla. Zdálo se, že se už i ta hrouda hlíny vzpurně brání formujícímu pohybu kruhu. Už ani koule nebyla žádnou pravou koulí, zaoblení se šeredně svezlo k jedné straně, okraj byl nerovnoměrný. Celý džbán současně protáhl křivou, vzpurnou tlamu. Tu se hrnčíř rozzlobil, zastavil kruh a zhnětl tu nepodařenou nádobu opět v to, čím byla, v beztvary jíl.

V tomto okamžiku promluvil Adónaj znovu k Jeremjášovi, poprvé od pesachové noci. Už nemluvil oním dvojitě znějícím hlasem, temně oblým a jasným, neboť nyní už dovedl svého vyvoleného tak daleko, že ho Jeremjáš mohl slyšet i bez znějícího šepotu. Ani mu už nepředvedl žádné zvláštní vidění. Všechno, co se událo a co bylo až do hloubi spatřeno, hodilo se za vidění, ba bylo již viděním. Jen oči a uši musil Pán otevřít. To Slovo však, pro něž se teď stal Jeremjáš nádobou, znělo takto:

„Což to nemohu s vámi učinit tak jako tento hrnčíř, vy z domu Izraele? Jako hlína v ruce hrnčířově jste v ruce mé...“

Jeremjáš tušil, že Pán naznačil tímto podobenstvím konečný cíl svého hněvného záměru. Snad hnětla již jeho ruka hlínu pro nové stvoření. Avšak lhůta vyčkávání ještě nebyla odvolána. Současně s tímto osvícením se však událo něco jiného. Jeremjáš cítil v sobě jakési upomínání a naléhání, a bušení, neukojitelný neklid. Každým okamžikem to nabývalo síly. Příkaz Pána, první po onom: Opásej bedra svá a jdi. Ať strach a odpor mučily sebevíc, proti tomuto vzrůstajícímu se příkazu nebylo námitek ani odkladu. Čím mocněji se

Jeremjáš vzpíral, tím netrpělivějším se stával ten vnitřní šepot, jenž se málem už opět zachvíval ve vnějším prostoru a stal se Slovem:

„Jdi a zvěstuj veřejně obyvatelům Jeruzaléma, co ti vnuknu!“

Byl první sabat po vysokých svátcích. Oblíbení proroci a kazatelé zazářili při těchto velkých příležitostech a dnes v obyčejný den zůstali stranou chrámu. Velké vnější nádvoří bylo pro lid každý den v týdnu neklidnějším shromaždištěm než právě o sabatu, neboť den odpočinku Páně přece vyžadoval, aby všechny prodejní stánky se zasvěcenými obětinami (plody, kadidlem, holubicemi), s krásným zbožím a občerstvením, se vším, co bylo úřadem chrámovým povoleno, byly strženy přesně před východem první hvězdy.

Lidé neměli v posvátný den nic jiného, na co by zevlovali, než sami na sebe navzájem v slavnostním rouchu, ledaže by do chrámu kráčel král, princové, nějaký cizí velmož s nádherným průvodem, nebo nějaký muž Boží na sebe obracel všeobecnou pozornost chraptivým, pohnutým hlasem. Nestalo-li se nic podobného, nedošlo-li k žádné nádherné podívané, sběhu lidí, slovní potyčce, vrátil se ten chtivý a zvědavý lid hlavního města zklamaně a s neukojeným chtíčem do svých domovů.

Neexistoval žádný výslovný zákaz, jenž by přímo zabraňoval bezjmennému davu lidí bez hodností vstoupit do velkých ochozů. Přesto však zůstávala tato sloupová část chrámu, zvedající se nad četnými stupni, vyhrazena jedině a pouze vyšším osobnostem. Slavnostním krokem, dbající, aby nedovoleně nerozmnožovaly počet kroků takzvané cesty sabatu, vzdávaly si tu důležité osoby, přičleněné k službě chrámové nebo královské, vzájemně svou úctu. Byla vyměňována opatrná mínění o světových záměrech Věčného a rozhodné soudy o vnitřním dění v zemi a o vnějším mezi národy. Především však byl stále znovu obezřele brán v úvahu choulostivý vztah mezi požadavkem Božím a mocí královskou. Tyto důležité rozhovory byly vedeny tichým, téměř skomíravým hlasem, jenž nestrpěl žádného rozčilování, jak to odpovídalo vesmírnému tichu tohoto dne. K rozčilování také nebylo za dnů Jósijášových příčiny. Dlouhá léta, od časů nájezdů kmene Šittim, žil národ v hlubokém míru.

Ne všude však panovalo takové tlumené ticho jako mezi těmito vznešenými osobnostmi. Jednou z velkých, starobylých svobod

chrámových byla totiž svoboda řeči, jež ale v sobě tajila nemalé nebezpečí pro řečníka. Na stupních ochozu byl kolem dokola umístěn určitý počet kazatelen, na něž měl právo vstoupit a použít jich k promluvě každý dospělý a nepodezřelý návštěvník chrámu. Kazatelny ve vnějším nádvoří lákaly jako nástrahy nezkušené proroky a muže Boží. Nad tuto část chrámového života byl dosazen velmi vysoký úřad, jenž měl svou vlastní pravomoc a v hodnosti následoval hned po ságánovi, nejvyšším z kněží-stařešinů. Jméno jeho znělo: úřad strážce prahu. Byli ne jeden, nýbrž tři strážci prahu, kteří byli hodností podřízeni jeden druhému. Před několika málo měsíci nastoupil nový muž úřad prvního strážce prahu. Ale naštěstí pro Jeremjáše nebyl Pašchúr, syn Immerův, přítomen o tomto sabatu v chrámě, a oba jeho bratři v úřadě přimhouřili rádi oko, šlo-li o nějakého mladistvého blouznivce.

Jeremjáš stál na jedné z jižních kazatelen obrácených ke královskému paláci. Nevěděl, jak sem nahoru vystoupil. Jakmile však překonal svou velkou bázeň z toho, že má být poslušen příkazu Pána, byl najednou opět tak klidný jako tehdy, když musel před tváří krále předčítat z Učení. Jeho srdce tlouklo pevně a beze spěchu. To pocházelo z toho, že si byl v této chvíli podivuhodně jist Adónajem. Potřeboval jen zavřít oči, aby byl naplněn Pánem tak, jako ještě nikdy. Jednoho však bylo třeba. Ne *on* měl vzrušeně hledat slova, ne *on* měl zápasit o výraz vlastních myšlenek. Jeho úkolem bylo důvěřovat Pánu jako ve spánku, vyřadit svůj vlastní život a myšlení a zbavit své smysly sebe sama téměř až na hranici smrti. Pojednou zaznělo z jeho úst k jeho vlastnímu překvapení obvyklé zvolání, jímž se proroci dožadovali pozornosti.

„Slovo Pána... Slyšte výrok Pána!“

Něco se v něm zaleklo tohoto hřímajícího a zaklínajícího hlasu, jenž mu byl neznámý a který jako by neměl nic společného se skutečným Jeremjášem, s tím stálým druhem jeho života:

„Slyšte, slyšte slovo... Neboť takto mluví k vám Pán...“

Hlas působil. Lomoz a pohyb utichal. Dokonce i hluk kroků za jeho zády zmlkl. Toto trvalo ovšem jen okamžik, neboť dav se okamžitě zase rozšuměl, a jenom hrstka zvědavců zůstala stát pod kazatelnou, aby naslouchala neznámému. Zraky znalců připravených k výsměchu se k němu obrátily s hrozivou důvěrou. Jeremjáš zaslechl nepříznivé poznámky. Někteří se pozastavovali nad tím, že se objevil

v občanském slavnostním šatě, a ne, jak se slušelo na chraptivého mluvčího Božího, v rouchu z chlupů, to znamená v chlupatém plášti z nevydělané zvířecí kůže. Jeremjášovy oči a uši rozeznávaly s největší zřetelností vše, co se před nimi dalo. Avšak nic ho nemohlo vyrušit a zmást. Neboť v jeho duchu se začala shromažďovat slova Pána jako kapky vody v propustné skále. Prostoupila jej veliká lehkost. A poprvé v životě zakusil, jak se z něho uvolňuje hlas přebývající v něm a nabývá vlády nad lidmi.

„Takto mluví Pán... Rozpomínám se v lásce své na lásku tvou, kdy jsi byl stvořením přátelsky mladým a nevěstou líbeznou a následoval jsi mě do pouště, do země, kde se nesije... Tehdy byl jsi mi, Izraeli, svatý a vlastní. Byl jsi mi jako plod prvotní. Býval-li by chtěl kdo na tobě hlodat, byl by za to pykal...“

Hrstka posluchačů se už rozrostla na víc než sto hlav. Jaký to nový hlas! Takový už dlouho nebylo slyšet. Nedožadoval se horlivě sluchu, ale naplňoval jej měkce a pokojně. Avšak lákala i lichotivá vlídnost lahodně z básněného obrazu. Zajisté, podobenství o půvabném mladém stvoření, jež následuje silou kypícího ženicha do pouště, nebylo nové. Zkušení znalci věděli, že Adónaj použil téhož podobenství již ústy mnohých starých proroků. Avšak rádi to vždy znovu poslouchali a viděli před sebou tu dívku svatebně přizdobenou, jak jí sami kdysi byli v srdci Pána. Zaznělo souhlasné volání. Jeremjáš však měl oči zavřeny. Ne myšlenky jeho duše, našeptané slovo kanulo mu rzyí ze rtů:

„Výrok Pána: Co jsem ti učinil? Jaké bezpráví na mně shledali otcové tvoji, že pátrali po nicotě a byli ošálení?... Neptali se už, kde je Pán, jenž nás vyvedl ze země egyptské, vedl nás pouští, zemí stepnatou a divokou, zemí sucha a mrtvolného ticha, zemí, jíž nikdo netáhl a kde žádný člověk nepřebývá... Přivedl jsem vás přece v úrodnou zahradu na hoře Karmel, abyste pojídali plodů jejích a užívali nadbytku jejího. Tu však jste přišli a znečistili zemi moji a dědictví mé učinili hanebným...“

Jeremjáš přerušil svou řeč. Prudkost posledních slov ho připravila o dech. Kdykoliv ho i přemohl na jeho poutích svatý hněv tváří v tvář tisíci zvrácenostem, přece se jeho otevřená výtka nikdy nestala bezuzdnou. Což ho neučil jeho otec, že vznešený muž se má za všech okolností vyhýbat jasnému pojmenování věci a vždy volit výraz omluvný?

O B S A H

- 1] Hovory u Mrtvého moře 7
- 2] Jízda do Jeruzaléma 18
- 3] Na nádvoří chrámu 29
 - 4] V chrámě 37
- 5] Hlas vnější a vnitřní 56
- 6] Prorok v domě otcovském 66
 - 7] Škola vidění 77
- 8] Putování a první pohoršení 87
 - 9] Král volá 108
 - 10] Pohár opojení 120
 - 11] Megido 136
 - 12] Veliká pře 150
- 13] Mezi kvetoucími sloupy města Nof 161
 - 14] Zenúa 175
 - 15] Zenúa je přijata 185
- 16] Pouť říší Amentet 205
- 17] Osud před bránou hnojnou 222
 - 18] Nohy v kládě 233
 - 19] Jójakím a Konjáš 245

- 20] Dílo skrytosti 261
- 21] Řeřavé uhlí a otrávené víno 275
- 22] Melech Bábilu 294
- 23] Oslí pohřeb a nebeské klíče 304
- 24] Jízda hvězdným nebem 325
- 25] Jho 353
- 26] Sidkijáš a jeho dům 363
- 27] Zajatec spolku 372
- 28] Triumf Sidkijášův 385
- 29] Mezi hradbami, ve sklepeních,
na strážním dvoře 403
- 30] Z hloubi a z výše 424
- 31] Temnotou 436
- 32] Zbytek 458
- 33] Chrám 471
- [Epilog] Na nádvoří chrámu 478

Poznámky 482

EDICE SVĚTOVÁ PRÓZA

FRANZ WERFEL

JEREMJÁŠ

Z německého originálu Jeremias – Höret die Stimme, vydaného nakladatelstvím S. Fischer Corporation, Publishers New York, přeložil a poznámky napsal Bohumil Černík. Typografie Vladimír Verner. Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol s r. o., roku 2016 jako svou 1531. publikaci. Odpovědná redaktorka Radka Fialová. Vydání třetí. AA 31,17. Stran 512. Vytiskla tiskárna CPI Moravia books s. r. o.

Doporučená cena 388 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-619-2